

שולמית חוה הלוי

זכרונות הילדות שלי רבים ומגוונים הם. אבחר לספר על אודות שעת השינה בה סיפר לנו אבא סיפורים מהתנ"ך כסיפורי ערש. הוא היה חי אותם ממש, היה דרמטי ותיאטרלי להפליא. אני ציפיתי בכליון עיניים לסיפורים, תמיד רציתי עוד, והדמויות שאבא מילא בהן את החדר המלא מיטות וילדים, היו ממלאות את חלומותי ואת הימים שאחריהם. הן איישו את עולם הדמיונות שלי בחורשה הצופה לכנרת. אחרי הצהריים, שם הייתי יושבת וקוראת בתנ"ך, במפרשים, בספרי המדרש והאגדה. לא היה לי קשה לנהל שיחות עם אברהם או שרה או יוסף או אליהו או דוד המלך או מיכל או אבשלום מסבך האלה.

אולי עדיף להדחיק את הזכרון של אחי, אחיותיי והורי המוצאים וקוראים את שירי הראשונים, ושמים אותי ללעג ולקלס. היום הם מרגישים אחרת, אפילו אבא מוצא עצמו מתפלל מאליו בחרוזים. הוא סיפר לי. זה שימח אותי מאוד.

הזכרון הוא כלי יוצר, ולא רק אמצעי גישה. כך אני מרגישה. עם מספיק אומץ לשבור מחסומים, אפשר להגיע לזכרונות מאלפים; אפשר אולי להגיע לאיזה מעיין זיכרונות ששייך לשורש היוחסין, תודעה שהיא מעבר לשנות הגוף בו אנו שבויים. קשה לי להסביר, אבל התחושה חזקה ויש שירים שביטאו זאת בחזקה. במקום להתמקד בשבר, אני משתדלת להפכו לאמצעי לשבירת מחסום. גם שברון-הגוף יכול לשבור מחסומי זכרון, לפעמים. יש לי הוכחות מוצקות של זיכרונות בתוך שנת חיי הראשונה, אבל אני מאמינה שאפשר יותר, וחותרת לכך כי היצירה תיבנה מכל הרבדים שיש לי גישה אליהם.

השירים היקרים ללבי ביותר מכל מה שכתבתי עד כה, ובטוחתני שכך יהיה גם בעתיד, הם השירים הנובעים מסף-המודע. אלה שירים המלמדים אותי לא רק על עצמי, אלא גם, בהיותי, "נשמה ישנה" על פי דרכי, הקיימת בישויות שונות ואוספת את צללי העבר, ואפשר גם את העתיד, כל הזמן. אלה השירים המלמדים אותי, ואני מקווה שגם את קוראי, על המרחב הקיומי המפעם בכולנו. יש דברים שההדחקה מסתירה מפנינו והשירה סוחטת מהמשורר (ושאר אמנים) לטובתו ולטובת הכלל. בשירה שלי יש רבדים רבים, גם משום שלמדתי הרבה כל-כך לאורך השנים, והפנמתי אל לבי את תלמודי. לו היה הדבר עושה את השירה שלי עלומה, היה זה גנאי לי. אבל עורכים שאין להם שום זיקה לא לספרות הרבנית, לא לזו הנוצרית או הגנוסטית, ושאר חומרים המזינים את השירים, בוחרים בהם משום יופיים, ודבר זה משמח אותי מאוד. יבוא הקורא אל פני השיר ומלבושיו, וישוב ויקרא, אולי ימצא בו עוד מכמנים. גם אני שבה ולמדה. הרבדים הרבים הם ברכה, לא חיסרון, ולא התחכמות. טבע הדברים הוא שאם עולמי מלא – תמלא שירתי ממנו. למבחן האמיתי תעמוד שירתי כשאהיה בין שוכני עפר.

שירה "דתית" או "אמונית" יכולה להיכתב בידי כל אדם, לא משנה כיצד הוא מוגדר בעולם המחנות השטותי שלנו. לא חשוב אם מוזכרים בו מונחים מעולם של דת כזו או אחרת. חשוב אם הוא מבטא זיקה לנשגב. עייפתי מהחסידות השוטה, מהאפולוגטיקה, מיהדות החצר מחד, ומהבדלנות מאידך. אישית, אני מזדהה ומיודדת מאוד עם אנשים מכל הקשת האנושית. יש שאינם מסוגלים להתחבר כלל למושג האלוהות, יש כמרים, יש ברהמינים, רבנים, אנשים ונשים שהיו קורבנות לסבל רב, כולם אנשים עם שאר רוח ועומק רוחני. אנשים שהאיבה היא חלק

מהגדרתם העצמית, גורמים לי סבל רב כאשר הם תוקפים אותי מתוך שנאה פלקאטית. רק אנשי האיבה, מבחינתי, הם המחנה האחר.

אני זוכרת את משחקי ה"קלאס" מילדותנו. היה עלינו לקפוץ לתוך משבצות: זו בשתי רגליים, מחוץ לאחרת, רגל אחת בבאה וכולי. אנחנו ממשיכים עם המשבצות המטופשות, פוסלים את הזולת לפי מקומו במשבצת. די בזה. הרבגוניות של הזולת מאצילה על כולנו. מותר לי להיות אני, ולזולת מותר ורצוי לא להיות כמותי, ואף-על-פי כן, לאכול בחברתי מכל העולה על רוחו. לא צריך לחסל אותי קודם. לא צריך לבטל את עולמי כדי לקיים עולמות אחרים. לא צריך לשים אותי במוזיאון או להופכני ליהודנת חצר. אני לא רקדנית טובה. הקצב שלי בא ממקומות שאף אני איני יודעת לצפות את השינויים בו.

הנוכח הנעדר, המצוי כל כך בשיח הספרותי כיום הוא האלוהות שלי, וההעדר שלו ממש כמו נוכחותו, תלויים למעשה, בכל הנוגע לי, בי. המונח המנומס והקורקטי "אמוני" אין לו שיח ושיג עם יחסי עם האל. הדתיות שאני מתקיימת בה לא פוזלת לשום מחנה מהמחנות המכנים עצמם דתיים או חילוניים. אין בי אפולוגטיקה, ומאחר שאיני מחזיקה ב"פנטז" על האל, או ה"דרך", הרי שגם המונח סובלנות הינו לגמרי בלתי רלבנטי עבורי. מעולם לא עלה בדעתי שלא לכבד את הזולת באשר הוא או היא. אני, למען האמת, לא "יהודי-מחמד", אפילו של האל, שיחסי עימו מלאי יצרים מכל סוג.

הקיום הרוחני שלי, הכולל קיום מצוות מלא, לימוד יהדות וכן דתות רבות אחרות, ושיח בלתי פוסק – ועל פי רוב מדמם – עם האל, הוא בודד וגלמוד ונפתל. אני מנהלת אתו רומן סוער, כשכפפת אגרוף וחרב ביד כל אחד מאיתנו ואנחנו מחוללים על חוט מעל מים שאין להם סוף. מי חכם ויבין את זאת? אף לא אני, התשושה ומובסת, המבקשת ליפול מעת לעת, אך לבסוף צונחת לחיקו ושבה לעבוד את עבודתו.

אני בטוחה מאוד באהבתו אותי, למרות המכות הקשות שהכני. ואמירה כזו, ברור שאינה מטילה ספיק ספיקא בקיומו. שכר ועונש לא מעסיקים אותי. כאב יכול להיות אמצעי להתעלות, או אמצעי להבנת הזולת הכואב, או אמצעי הזדככות. כל ימי חייתי עם כאב פיזי, וכמעט כל ימי דאבה נפשי. יש אנשים טובים ממני שסבלו הרבה יותר. על זה היה איוב צריך לחשוב עוד בטרם החלה כל הסאגה שלו. המסירות וההתמסרות המוחלטות שלי אל אלוהי – ולפעמים הוא בהחלט מתגלה כ"היא", במיוחד כאשר אני טובלת במקווה – ברחם האלוהית – מילדות, יצרו קשר מסוג אחר לגמרי מזה הפורמאלי, הנלמד. אם שגיתי, אשא בתוצאות. אבל ליבי לא מנבא לי כדבר הזה. אדרבא, יש רגעים של נגיעה מופלאה, רגעים בהם האל מחזק אותי וממלא אותי כוחות ואישוש, ואור מופלא. רק מכוח הרגעים האלה עודני מהלכת על האדמה המייגעת הזאת.

המחיר החברתי כבד. המחיר היה למרבית הפלא, כבד פחות בין הגויים. שם לא היו כל כך הרבה אנשים שדרשו ממני להידמות להם, שם היו אנשים ששמחו בקשת הרחבה של אנשים סביבם. הם לא חשו מאוימים, לא זיהו אותי עם ממסד כזה או אחר. לא הוציאו אותי מן הכלל. פלא הדבר, האיבה הנוראה הזו. נחמתי בעוניי היא שהבדידות מהווה זרז לשיח עם האל. אבל היו אירועים קשים ועצובים, ובתוך עמי אנוכי יושבת. אני מתגעגעת לאנשים המסוגלים להיות חברים שלי, בלי לזכור כל הזמן שאני ככה והם ככה ולחשוב חשבונות ולנחש ניחושים פוליטיים ואחרים. יש לי חברים, אבל החברה שלנו נכה. אני באמת מתגעגעת לחברת אנשים חכמים ובשלים ונטולי פניות, חסרים לנו כאלה, אנשים בלי משבצות בראש, שהפסיקו לשחק "קלאס".